

УКРАЇНСЬКИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

Іванова А.В.

аспірант

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ПОЛІТИЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Останніми роками проблема толерантності стала однією з найбільш актуальних і широко дискутуємих. Вона обговорюється на різних рівнях, в різних аспектах і відносинах. Толерантність розуміється як терпимість до інокультури, іномислення, іновірування, як довірливість, відповідне порозуміння, існує в певних відносинах в процесах взаємодії. Толерантність – поняття порівняно нове в українському суспільствознавстві, але ґрунтовно вкорінене в західній політичній і моральній філософії. Однією з найбільш відомих є теорія толерантності, існуюча в рамках філософії лібералізму, витоки якої в працях мислителів періоду Реформації і просвітництва [8, с. 58].

Феномен толерантності має значну історію розвитку, перетворень та трансформацій. В епоху Середніх віків гостро постала проблема інтолерантності у сфері релігійних відносин. Однак, поняття «толерантність» з'являється лише в XVI столітті у Франції, з часів Нантського Едикту 1598 року, коли вийшло безліч законів про терпимість і коли французькі протестанти – гугеноти – отримали права і поступки на вільний прояв релігійного життя. Його поява була обумовлена епохою релігійних війн і стало проявом компромісу, на який вимушені були погодитися католики і протестанти. Це була рятівна реакція суспільства цивільних республік, що зароджуються, на тридцятирічний період кривавих релігійних війн. Жорстке протистояння і прагнення нав'язати «іншому» власну систему релігійних цінностей оберталися незліченними втратами усіх сторін і європейці прийшли до розуміння того, що конфесійна однорідність як усередині однієї країни, так і у відносинах між державами не є такою принциповою [1, с. 9].

Саме в період релігійних війн отримала свої зачатки політична толерантність. Тому як, в той час панувала саме теологічна ідеологія в усіх сферах суспільного життя, в тому числі політичній. Основоположну владу мала церква. Тому релігійний вибір був не лише питанням віри та основою соціальної свідомості, а й мав загальнодержавне значення. Представник епохи просвітництва Вольтер у своїй праці «Трактат про віротерпимість» прирівнює релігійну терпимість до політичної. Він зазначає необхідність політичної і релігійної терпимості для врегулювання соціально-політичних відносин в реальності де суспільство розділено на безліч різноманітних ідеологічних, релігійних та політичних формувань. Вольтер пише: «...Віротерпимість навпаки, не може робити ніякої смути і віднімає всякий привід до хвилювань. Вона природним чином роз'єднує думки: в країні, розділеній на безліч сект, жодна не може претендувати на панування, і тому усі вони залишаються спокійними» [4].

Важливим етапом у формуванні ідей політичної толерантності в її сучасному розумінні як загальносуспільної цінності і механізму регулювання суспільних відносин, став лібералізм. Поворотним пунктом у формуванні лібералізму, та і в розмежуванні основних течій західної суспільно-політичної думки Нового і Новітнього часу слід рахувати Велику французьку буржуазну революцію кінця XVIII століття. Зокрема, один з її головних політико-ідеологічних документів – «Декларація прав людини і громадянина» 1789 року. В місткій і строго чіткій формі проголосила ті ідеї, цінності і норми, які стали найважливішими системоутворюючими елементами класичного лібералізму: «метою всякого політичного об'єднання є збереження природних невід'ємних прав людини. Ці права суть свобода, власність, безпека і опір пригнобленню» [5, с. 277].

За часів незалежності політична культура вітчизняної політичної еліти не зазнала суттєвих змін. Залишилося чимало ознак, що мають яскраво виражений характер радянської доби: сакралізація і персоніфікація влади; непрозорість процесу прийняття рішень; феномен «вождизму» і «месіанства»; нетерпимість до інших ідей і цінностей тощо [9, с. 27].

В сучасній Україні на правовому рівні більшість норм толерантності фіксується у окремих статтях Конституції України, Кримінального кодексу України, Декларації прав національностей України, Законі України «Про національні меншини в Україні». Також Україна ратифікувала низку міжнародних документів у сфері боротьби проти расизму та нетерпимості, зокрема Європейську конвенцію про захист прав та основних свобод

людини, Конвенцію ООН про статус біженців, Рамкову Конвенцію Ради Європи про захист національних меншин, Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Однак, що стосується захисту від політичної дискримінації нормативні акти лише остеронь зачипають цю проблему. Взагалі, системного захисту людини від пригнічення на основі політичних переконань в Україні не існує.

На сучасну вітчизняну політичну культуру, значною мірою, впливають особливості існуючого різнобарвного спектру політичних рухів і партій. За умови активності вкрай радикальних рухів, орієнтованих на жорстке протиборств, дуже слабкі позиції мають політичні сили – зважені, неагресивні, які готові слухати і, головне, чути аргументи опонентів [7, с. 79].

Дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова, національно-радикальну ідеологію в українському суспільстві підтримує лише 8% населення України, 35, 3% ставляться байдуже, 21, 6% – негативно). Однак про певні передумови загрози радикалізації суспільства здебільшого сприяє ідея «сильної руки», що актуалізувалася в українському суспільстві протягом 2009 року [3, с. 93].

Проте як форма суспільної протидії глобалізаційним, і передусім міграційним процесам, в Україні, як і у світі, виникають певні суспільно-політичні рухи й соціокультурні групи, які керуються у своїй діяльності агресивними стереотипами поведінки та ідеологією етноцентричного радикалізму. Таким, зокрема, є скінхедівський рух, що почав розвиватися на пострадянському просторі, коли після розвалу Радянського союзу утворився ідеологічний вакуум, який певна частина молоді заповнила нацистськими та національно радикальними ідеями, головними постулатами яких є вищість раси, нації, гасла – «Україна для українців», «Геть чужинців» тощо. Скінхеди не є політичним рухом у вузькому розумінні цього слова [2, с. 73].

Галицький І. В. зазначає важливість формування толерантної свідомості членів суспільства задля підвищення рівня толерантності соціуму в цілому та гармонізації суспільно-політичних відносин. Він підкреслює думку, що для повноцінного формування толерантності як цінності суспільства, необхідно задіяти всі соціальні інститути. В особливості законотворчу діяльність, громадське суспільство і його структури, правове виховання, правову освіту, сім'ю, національну

пануючу ідеологію. Також однією з основних передумов становлення толерантного суспільства в Україні є загальносуспільна інтеграція. Це є, передусім, питанням не лише етно-політики, а й продуманої та ефективної соціальної політики держави [6, с. 20].

Гостро відчувається необхідність політичної толерантності в сучасній Україні, що знаходиться у стані радикальних трансформації, розброду ідейних орієнтирів, в кризовому стані, подолати який можна лише за умови відмови різних рухів і соціальних груп від жорстокої, що суперечить конституційним нормам, конфронтації, при встановленні їх співпраці на користь затвердження гідних умов життя, модернізації країни.

Поширення толерантних принципів, відмова від монополії на істину, готовність до компромісу і діалогу передбачають наявність цілого комплексу умов – об'єктивних і суб'єктивних. Зазвичай тут діють різноманітні чинники – історичні традиції, ментальність різних верств населення, політична воля й особливі інтереси центральної та регіональної еліти, ступінь політичної культури громадян, наявність відповідного законодавства і ефективність діяльності правоохоронної системи, соціально-економічні умови, характер взаємин між етносами та релігійними спільнотами, їх щирість щодо інших культур, відношення до соціально вразливих верств населення, мігрантів і інших маргінальних груп, позиція представників інтелігенції та висвітлення цієї проблеми у засобах масової інформації [7, с. 78].

Література

1. Баева Л. В. Толерантность: идея, образы, персоналии: монография / Л. В. Баева. – Астрахань: Изд. дом «Астраханский университет», 2009. – 217 с.
2. Бакальчук В. О. Тенденції етнокультурної толерантності в українському суспільстві / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4. – С. 69-75.
3. Бакальчук В. О. Толерантність до нетолерантності: проблеми протидії нетерпимості в Україні / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1. – С. 92-97.
4. Вольтер Трактат про віротерпимість [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.antimilitary.narod.ru/antology/voltaire/voltaire_calas.htm
5. Гаджиєв К. С. Політологія / К. С. Гаджиєв. – М.: Логос, 2001. – 488 с.

6. Галицький І. В. Формування толерантності у правосвідомості та правовій культурі громадян України / І. В. Галицький // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – Число 2. – С. 16-22.

7. Носовець В. О. Політична толерантність як головний чинник досягнення миру та злагоди / В. О. Носовець // Вісник Київського нац. університету ім. Т. Шевченка: Сер.: Філософія. Політологія. – 2009. – № 91/93. – С. 76-79.

8. Тарасишина О.М. Поняття толерантності в політичній і правовій культурі /О. М. Тарасишина // Актуальні проблеми держави і права. – 2006. – № 29. – С. 58-62.

9. Харченко Л. В. Політична культура регіональних політичних еліт: можливі підходи до вивчення (на прикладі Львівської області) / Л. В. Харченко // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4 (5). – С. 27-32.

Кройтор А.В.

*кандидат політичних наук, асистент кафедри соціальних теорій
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПОЛІТИЧНИЙ ВИБІР ГЕТЬМАНА Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Прийняття та реалізація політичного рішення є фактично основою будь-якого політичного процесу, адже головним завданням владних інститутів є забезпечення стабільності політичної системи, що можливе лише за умов прийняття такого політичного рішення яке б задовольнило суспільні вимоги, відповідало б економічним, зовнішньо– та внутрішньополітичним реаліям.

Від ефективності та раціональності політичного рішення залежить стабільність не лише політичної системи, але й понад усе стабільність правлячої еліти. В умовах сучасних демократичних процесів прийняття політичного рішення стало буденною, рутинною справою. Політичні рішення приймаються відповідно до інтересів правлячої еліти, з урахуванням сьогоденних настроїв мас. У такому випадку рішення забезпечують стабільність політичної системи на незначний, в історичному контексті, період, проте не зваженість вибору такого